

Retrattn va de Teresa van Tonale

SKIMMP DE STELA!

Mòcheno. Il rito del canto della Stella coinvolge tutti gli abitanti di Fierozzo e Palù ed è una delle tradizioni religiose più antiche e sentite della comunità mòchena. La Stela, con il gruppo dei cantori, all'imbrunire, comincia la sua visita le abitazioni dei due paesi. Con l'esecuzione dei canti tradizionali ripercorre

ideamente il cammino fatto dai Re Magi per rendere onore a Gesù, rinnovando in ogni cuore la gioia per la nascita del Salvatore con l'augurio che la serenità e la speranza abiti in ogni casa ed in ognuno di noi.

De sunn geat giatla giatla ano en earst to van jor benn as vour de kirch va Vlarotz sicht men de cantore as de klaum se zömm ont prope en haus van Gotterhear vöngen sa u' za singen de Stela as demo barn se tröng en ölla de haiser van dorf ver za vaiern s kloa' Kristkindl ont bintschn en ölla de lait ölls s peste ver en jor as heift u'. Haier, en naijorto, kemmen sa en Inderpèrg ont en to va Beganate barn se gea' en Mitterpèrg; an önders jor enveze barn se s umkearte tea'.

A vört sai' se ölla zömm göngen, ober laiverleist hom se ölb speiter garift bavai de haiser sai' ölb mear kemmen ont alura hom se u'ganömmen za toaln se aus en zboa gruppn, oa'n va untn anau ont der önder va drau aro: bou as de tea' se pakemmen semm singen se zömm de leist Stela ont de hom garift.

De gea' laischiar iberöll za vuas, de kemmen finz vour en de tir van haus, oder innbende aa, ver ber as billt s, de kenntn u' de Stela ont de singen, no en prauch, oa'na, zboa' oder drai cantade.

De lait en de haiser sai' ölla vroa' za sechen kemmen de Stela: de paroatn eppes za trinken oder za èssn ver de cantore ont dora bört n sa pet vrait ont gadult as de kemmen.

En de haiser bou as lem eltera lait ist ölb runt schea' spimen abia as de bört n börmhèr ze ont pet glam as s schellt virpai gea' de Stela ont bal de kimmptschungen mearer vert mut men sechen zachern de ang, van sèlln as lisen ont van sèlln as singen aa.

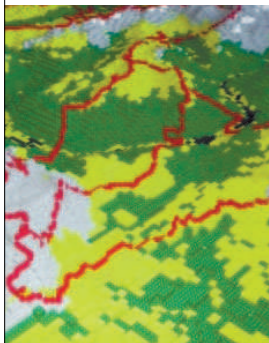
Öll vört as i tua sa bört n zömm pet de mai'na kinder i kear um pet en gadenk as benn as i pin kloa' gaben; ver mi de Stela ist gea' pa der nòcht kan kraiz van Meidl n, hearn, der bail as umadum ölls stìll ist, va vèrr, oa'na oder de önder cantada ont tschbinnen pet en hèrz as tuat zittern va vroa: «de sai' ölb glaimer: ber miasn bört n lai nou a zait!!!».

S ist becken se au, nou a ker entschloven – en to va Beganate hober gamiast vria en pett gea' bavai en to drau laischiar ölb hòt s tschual gahòt – pet de tiatstimm van Basilio van Lutzler as entonart de earst cantada ont pet de sèll van Valentin van Spitz ont van Mario van Nane Ledl asou stòrch ont klua as s hòt pariat as de staigt anau finz en himmbl, as zömm pet ölla de öndern hom en enkeing. Ver mi de Stela ist sechen de pèttler – der Tonale, der Mario ont der Lino – as pariam laischiar öndera lait asou vill tea' sa öchtn de doi schicht as ist en ibergem kemmen ver za kriang de offer ver de kirch. Ver mi de Stela ist hearn s glam en de stimm van sèlln as singen ont en de ang van sèlln as lisen, ist verstea' as de ingem öltn hom araus pfunt n der doi ausònder vurm ver za pet n Gotterhear ont vaiern asou Bainechn ont de sai' guat gaben, turch schea'na ont tschlèchta zaitn, za tröng en envire finz haitzegento! De Stela ist an groasn gaschenk as men kriak öll jor!

Ont asou i tua sa griasn a ker loade bal de geat ka tir anaus, bavai i boas as men miast bört n nou a gönzes jor vour as men sicht sa biderva nait kemmen ont as en a jor s sai' vil de dinger as meing bëcksl n, i tua sa ober griasn pet en hèrz vroa aa bavai de Stela tuat ens learnen za sai' vrait lech pet ölla ont za schaug pet vertraun en de zaitn as kemmen.

A guats nais jor en ölla!

Nadia Moltre

LA DOLOMITES FATES COLLEGO

Ladino. Rimarrà esposto per tutto l'inverno nel municipio dell'alta Fassa, il modellino che ricostruisce con oltre 50 mila piccoli mattoncini Lego (scala 1:10.000), la valle ladina. "Dolomites Lego", questo il nome del progetto, è nato da una proposta di Ermanno Zulian, giovane di Soraga, finanziata con circa 5 mila euro da "La Risola", che l'ha inserita tra le attività dei giovani del 2011.

Te comun de Cianacei, jàbàs ite e enlongiàjù l'ofizie del turism, l'é da veder per dut invern a la longia na composizion originèla fata con un materiel dassen curious e che ne fescjir endò a canchesiane picoi, metuda adum da un grop de joegn fascegn: "La Dolomites de Lego". L' é un plastich de 7 metres cuadrac', na recostruzion de duta la valeda de Fascia te sia parbuda e te si aspec morfologics.

L'idea de un grop de joegn de Fascia vidè da Ermanno Zulian, 19 egn da Soraga, la é stata tutta sù con gaissa dal Pian di jogn "La Risola" de Fascia che i l' à finanzièda compran ite da la Lego 50 mile cadrie picoi de desferenc' colores, 300 duplo e 50 piastres doredes per logher l sedim del model de Fascia. I colores desvalives fesc sesaben paleser i prè, i bosc', la crepes e la neif, l fosch moscia i paeses e l chéoben dessegna la sèedes di sedimes dei tegnires di comuns. L'obietif l' é chel de fer cognoscer miec' la Dolomites de Fascia, ence dò dal recognosciment UNESCO a Patrimone de la Umanità. "L' Idea l' é stat chela de fer cognoscer nosc tegnir ence a livel internazionèl" l' à dit Ermanno Zulian " e ence se l teritorie l' é picol, l pel doenter zeche de gran se vedù sot a etres aspec". L persors ideatif l' é stat lonch e articolà: dantfora i joegn i à fat n studie al computer en 3D, dapodò l' é vegnù fat la scanerizazzions de la chertes topografiches de la valeda che les è a la leta anchencondi, fin a calcolèr la proporzions di monc: chest à domanà meis de lurier fin a la realizazion del pastich che l é stat portà a compiment dai 10 joenec fascegn te n meis a la longia. Na picola opera d' èrt che dapò la sarà moscèda a roda te altra sentes istituzionèles de Fascia.

m.d.

MÖCHENO

Ploaz khlummane lustege tritt

di Luca Zotti

CIMBRO

A Luserna un progetto innovativo per stimolare l'apprendimento precoce delle lingue nei bambini

A Luserna Lusém sempre più spesso la cicogna torna a fare visita: un segno di grande speranza per la comunità e per la cultura cimbra

foto Zotti

Ziz benn dar bege machtze stikhl ke di lusérnar ziang auz daz peste, 'z iz alora bo ma se lekhn panándar zo giana vür no stechar baz vorà. Ditzza iz auzgivalt pitt disan naüge prodjeto bo da hoazt "Khlummane lustege tritt": dar Kamou vo Lusérn, segante ke pan herbest von djar 2012 in khindargart beratnda gest lai zboa khindar, un dise zboa khindar beratn gest pruadar un sbestar, vörtantese ke 'z berat auzgivalt baztada iz vürkhennt 'z djar 2006 pittar mittlschual bo da iz khennt gitrakht atz Lavrou, segante o però ke pinn djar di khindar beratn khennt zo soina hèrta mearar, hatten gètt zo tüana au zo halta soi schual.

'Z izta khennt augilekh an arbattisch, gimacht vo laüt von Kamou, von Kulturinstitut Lusérn un vo dar Università vo Trià; dise laüt soinese giivuntet meararne vert un hām nidargidjukht an prodjet zoa au zo lega a schual az bi' a tagesmutter, zoa azta di khlumman khindar untar di drai djar manse vennen pinn sèlennen von khindargart.

'Z iz nètt gest dèstar, ma an lestrn izta khennt giivuntet 'z gèlt o, un a koperativa vo Trià asó hatt auginump a djunga diarn von lānt bo da iz nā zo lirma zo khemma maistra. Hèrta dar Kamou hatt givorst dar Monica von Mökk – bo da vo zbuantzekh djar limt abe di maistre – drau zo sauga aft da

gāntz arbat un asó est, durch in Haus von Lusérnar, soinda saist di khindar von khindargart, saist di khindar von prodjèt "Khlummane lustege tritt". Pitt disan naüge prodjèt dar Kamou hatt nètt lai dartānt offe zo halta in khindargart legante pānandar vil mearar khindar odar gètt – un iz sichar nètt biane – a hānt in māmme bo da asó mang bidar āhevan zo giana af di arbat; dar hatt, un disa iz da groaz hilfe bo da gitt dar Kulturinstitut, offegitānt di bēlt vo dar zimbar zung un kultur alln in üsarn djüngarstar khindar. Vor ditzza dar Kulturinstitut lekhn sēm a mentsch, vor drai um affon tage, zo reda, zo arbata un zo spila pinn khindar nützante ünsar zung. "Disar prodjet bo da iz āgivānkh disan setembre" – hatta khött dar Luca Nicolussi Paolaz, bürgarmaistar vo Lusérn – "iz an earst groaz tritt zuar a schual bo da haltet kunt vo daz sèll bo

'z iz Lusérn: a lānt pitt a kultur, pitt a zung, pitt laüt bo da haltn gearn soine traditzion un soine burtzan. Dar servitzio iz āgiheft in Prunnle, in Haus von Lusérnar, bo da iz nètt a richtega schual. Ditzza umbromm bar hebatn gearn auz zo richa da djüst schual, sēm bo se iz hèrta gest." "Benn da dar bürgarmaistar hattaz givorst zo untarstütza an khindargart vor gāntz khlummane khindar," – khütta di Anna Maria Trenti Kaufman, vorsitzar von Kulturinstitut – "gearn hābar khött vo ja, nètt lai umbromm asó di gāntz khlumman khindar māng lirn en ünsar zung, ma umbromm asó gloabar ke bar mang nāhelvan in müatar bo da gian z'arbata, bo da bölln stian in lānt un hām a pezzarz lem atz Lusérn." Zoa nètt abe zo slaga baztada dar Kulturinstitut, dar Kamou un di schual machan an morgas pinn khindar, beratzt schümma un bichte azta alle, benn dar bokhennt di khindar ummar pa' beng, hevatn ā zuar zo redanen asó bi da 'z hām zuargiredet ünsarne èltarn. Lai asó biar lusérnar bartn soin un bartn hām hèrta eppaz mearar baz di āndam.